QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

ONOR. IMĦALLEF JOSEPH R MICALLEF
AĠENT PRESIDENT
ONOR. IMĦALLEF TONIO MALLIA
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar it-Tlieta, 12 ta' Jannar, 2021.

Numru 2

Rikors numru 32/2015/2 MCH

Rosario *sive* Sario Sultana

v.

Avukat Generali u Spettur Louise Calleja

1. Din hi sentenza li titratta appell prinċipali mressaq mir-rikorrent u appell inċidentali mressaq mill-intimati mis-sentenza finali tat-30 ta' Ottubru 2019 li tat il-Qorti Ċivili, Prim'Awla.

2. Billi din is-sentenza hi konnessa mal-appell deċiż illum fl-istess kawża u li kien jitratta l-ewwel sentenza li tat il-Qorti Ċivili fit-3 ta' Ottubru

2018, a skans ta' ripetizzjoni l-Qorti tagħmel referenza għall-preliminari li hemm f'dik is-sentenza.

3. Fit-30 ta' Ottubru 2019 il-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali) tat sentenza finali dwar il-kumplament tal-ilmenti sollevati mir-rikorrent u filwaqt illi:

- astjeniet milli tieħu aktar konjizzjoni tat-tieni ilment peress li l-istess hija materja ta' fatt li għad trid tiġi deċiża mill-Qorti Kriminali;
- sabet li ma kienx hemm ksur tal-preżunzjoni tal-innoċenza tar-rikorrent;
- sabet li kien hemm ksur tar-*reasonable time requirement* biss matul is-sentejn li dam l-Avukat Ġenerali biex ressaq l-Att tal-Akkuża;
- ma sabitx li fil-każ odjern sar xi aġir li jista' jitqies bħala trattament inuman jew degradanti fil-konfront tar-rikorrent; u li
- sabet li ma hemmx ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni billi l-awtoritajiet ma naqsux milli jassistu lir-rikorrent *in maintaining contact with his close family* meta huwa għamel xi żmien detenut fil-Faċilita` Korrettiva;

iddeċidiet billi sabet li seħħet leżjoni tad-dritt għal-libertà tal-persuna tar-rikorrent bi ksur tal-Artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea; sabet ksur tad-dritt għal smigħ xieraq fi żmien raġjonevoli bi ksur tal-Artikolu 6 tal-istess Konvenzjoni; ċaħdet it-talbiet l-oħra tar-rikorrent; u llikwidat l-kumpens dovut lir-rikorrent għal-leżjonijiet riskontrati fl-ammont ta' €3,000, bl-ispejjeż tal-kawża jinqasmu bejn il-partijiet.

4. Ir-rikorrent appella minn parti ta' dik is-sentenza u talab li tinbidel inkwantu l-ewwel Qorti:

i. f'paġna 14 astjeniet milli tieħu aktar konjizzjoni tat-tieni ilment dwar theddid waqt it-teħid tal-istqarrija filwaqt li f'paġna 27 ċaħditha flimkien ma' wħud mill-ilmenti l-oħra;

ii. iddikjarat illi ma kienx hemm ksur tal-presunzjoni tal-innoċenza tar-rikorrent;

iii. ikkonkludiet illi kien hemm ksur tal-Artikolu 6(1) billi kien hemm dewmien biss għas-sentejn li fihom l-Avukat Ġenerali dam biex iressaq l-att ta' akkuża, kif ukoll inkwantu kkonkludiet illi r-rikorrent ħa sitt snin "*biex jagħmel użu sħiħ mir-rimedji li tagħtih il-liġi*";

iv. sabet li ma kienx hemm ksur tad-dritt għall-protezzjoni minn trattament inuman u degradanti;

v. sabet li ma kienx hemm ksur tad-dritt għall-ħajja privata u għall-ħajja tal-familja;

vi. tat kumpens baxx.

5. Filwaqt li l-intimati appellati wieġbu li l-appell għandu jkun miċħud, ippreżentaw <u>appell inċidentali</u> mill-istess sentenza għaliex:

i. ma jaqblux mal-Ewwel Qorti li hemm leżjoni tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea minħabba dewmien irraġjonevoli fil-proċeduri kriminali u dan għaliex jekk kien hemm dewmien dan ma ġiex ikkawżat mill-Istat jew mill-Qorti iżda mir-rikorrent; u

ii. l-Ewwel Qorti ma setgħetx tippronunzja ruħha li seħħet leżjoni ta' l-Artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea għaliex il-kwistjoni mhix *res judicata* stante li l-appell mid-deċiżjoni tat-3 ta' Ottubru 2018 għadu mhux deċiż.

<u>Konsiderazzjoni.</u>

6. Permezz tal-ewwel aggravju jilmenta li l-Ewwel Qorti f'paġna 14 astjeniet milli tieħu aktar konjizzjoni tat-tieni ilment dwar theddid waqt it-teħid tal-istqarrija filwaqt li f'paġna 27 ċaħditha flimkien ma' wħud mill-ilmenti l-oħra. Jikkontendi li fir-rigward ta' dan l-ilment l-Ewwel Qorti kellha ssemmi li kienet qed tastjeni milli tieħu aktar konjizzjoni tiegħu u tħalliha mpreġudikata biex jiddeċiedu fuq il-fatti l-ġurati matul il-proċess tal-ġuri, iżda ma setgħetx tiċħadha wara li astjeniet milli tiddeċidiha.

7. L-appellati da parti tagħhom wieġbu li ma jaqblux mal-interpretazzjoni tal-appellant li fid-*deċide* l-Ewwel Qorti ċaħdet l-ilment u dan għaliex fis-sentenza joħroġ ċar x'inhuma l-ilmenti li ġew espressament miċħuda.

8. L-Ewwel Qorti qalet:-

> *"It-tieni ilment: theddida waqt l-interrogatorju*
>
> *"Ir-rikorrenti ssottometta illi waqt l-interrogatorju tieghu, l-Ispettur Louise Calleja qaltlu li jekk ma jammettix u jekk jibqa' jghid li ma kienx hati, hija kienet ser tarresta lit-tifla tieghu Antoinette talli ma kienitx qalet il-verita. Ighid li dan wassal biex hu ghamel l-istqarrija pprezentata mill-Ispettur Louise Calleja. Dan sar bi vjolazzjoni tal-Art. 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea li jiggarantixxi smigh xieraq, f'kull stadju tal-proceduri, mill-mument tal-arrest sad-decizjoni finali dwar il-kaz.*
>
> *"L-intimati wiegbu li l-ilment tar-rikorrent li jirrigwarda theddid waqt l-interrogatorju diga giet deciza mill-Qorti Kriminali meta giet mitluba tiddeciedi dwar l-eccezzjonijiet preliminari li qajjem l-akkuzat. Fil-fatt permezz tas-sentenza tal-Qorti Kriminali datata 11 ta' Frar 2015 fil-kawza fl-ismijiet Ir-Repubblika ta' Malta vs Rosario sive Sario Sultana il-Qorti ippronunzjat ruhha kif gej:*

> *"F'din l-istess eccezzjoni l-akkuzat qieghed jallega l-illegalita tal-operat tal-ufficcjal investigattiv l-lspettur Louise Calleja minhabba theddid illi allegatment ghamlet fuq l-akkuza sabiex jirrilaxxa l-istqarrija. Din hija kwistjoni ta' prova illi tista' tirrizulta waqt is-smigh tax-xhieda. L-akkuzat irid jiftakar, pero, illi min jallega jrid jipprova u spetta ghalih biex igib din il-prova quddiem il-gurati jekk ikun il-kaz, dejjem fuq bazi ta' probabilita kif id-difiza ghandha d-dritt illi tressaq il-grad tal-provi taghha.*

"Fil-fehma ta' dina l-Qorti l-kwistjoni hawn sollevata dwar il-volontarjeta tal-istqarrija rilaxxjata hija materja ta' fatt li qghad trid tigi deciza mill-Qorti Kriminali. Fil-fatt ir-rikorrent stess fin-nota tieghu f'dawn il-procedura rriserva l-jedd li hu jqajjem din il-kwistjoni, jekk ikun il-kaz.

"Ghaldaqstant il-Qorti qed tastjeni milli tiehu aktar konjizzjoni ta' dina l-ilment."

9. Fil-parti dispożittiva tas-sentenza qalet:

" ... sehhet lezjoni tad-dritt ghall-liberta tal-persuna tar-rikorrent bi ksur tal-artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea; issib ksur tad-dritt ghal smigh xieraq fi zmien ragonevoli, bi ksur tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea;

"Tichad it-talbiet l-ohra tar-rikorrenti;

"Tillikwida l-kumpens dovut lir-rikorrent ghal-lezjonijiet riskontrati fl-ammont ta' €3,000 (tlett elef euro);

"Spejjez tal-kawza jinqasam bejn il-partijiet."

10. L-Ewwel Qorti astjeniet milli tieħu konjizzjoni ulterjuri ta' dan l-ilment għaliex sabet li l-premessa li fuqha tistrieħ l-allegata vjolazzjoni konvenzjonali hija materja ta' fatt li għad trid tiġi deċiża mill-Qorti Kriminali. Dan neċessarjament ifisser li fuq dik il-premessa l-Ewwel Qorti ma setgħet issib l-ebda ksur tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni kif jippretendi r-rikorrent u konsegwentement ma hemm xejn konfliġġjenti mill-fatt li fil-

parti dispożittiva l-Ewwel Qorti ċaħdet it-talba dwar l-ilment relatat mal-ksur tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni.

11. Ir-rikorrent jallega li ġie mhedded mill-intimata appellata waqt l-interrogazzjoni, fis-sens li f'każ li ma jammettix kienet ser tarresta lil bintu talli ma qalitx il-verita`. Pero` dak l-allegat theddid m'għandu x'jaqsam xejn ma' smigħ xieraq. Fil-proċess kriminali kull akkużat għandu jedd li jikkontesta l-allegata konfessjoni minħabba allegat theddid. Għalhekk m'hemm xejn irregolari bil-mod li iddeċidiet l-ewwel Qorti. Dan apparti li kif osservat fis-sentenza li ngħatat illum fl-appell 32/2015/1, il-kwistjoni dwar l-ammissibilita` tal-istqarrija hi llum sorvolata wara d-digriet li tat il-Qorti Kriminali fit-23 ta' Settembru 2020, fl-atti tal-akkuża numru 32/2013 fl-ismijiet Ir-Repubblika ta' Malta v. Rosario sive Sario Sultana.

12. It-tieni aggravju tar-rikorrent appellant huwa li l-Ewwel Qorti ddikjarat illi ma kienx hemm ksur tal-presunzjoni tal-innoċenza tar-rikorrent. Igħid li l-ilment tiegħu dwar ksur tal-preżunzjoni tal-innoċenza hija bbażata fuq il-fatt illi għamel 31 xahar ta' detenzjoni preventiva b'ta' l-inqas 11-il xahar minnhom arrest jew detenzjoni illegali, u għalhekk dawn jammontaw għal kastig. Igħid li l-Ewwel Qorti ma afferratx il-punt illi l-preżunzjoni tal-innoċenza tirrikjedi li ħadd ma jiġi mgħobbi b'kastig qabel ma jiġi misjub ħati u kkundannat. Barra minn hekk, igħid li l-Avukat Ġenerali ma ġab l-ebda prova u ma ressaq l-ebda raġuni biex juri li kien

hemm *a genuine requirement of public interest which, notwithstanding the presumption of innocence, outweighs the rule of respect for individual liberty laid down in Article 5 of the Convention.* Iżid inoltre li r-regola tassattiva li persuna ma ddumx arrestata aktar minn 20 xahar huwa dritt awtomatiku u safejn l-Artikolu 582(1) tal-Kodiċi Kriminali jipprovdi mod ieħor għandu jiġi dikjarat inkonsistenti. Jisħaq li r-responsabbilta` għan-nuqqas ta' osservanza ta' tali liġi li tipprovdi tassattivament għall-ħelsien mid-detensjoni jrid iġorrha l-Istat u mhux, kif qalet l-Ewwel Qorti '*ir-rikorrent għandu jġorr ħafna mir-responsabbiltà għal fatt li huwa ma ħarigx bil-bail.'*

13. L-appellati ma jikkontestawx li r-rikorrent inżamm arrestat fil-Faċilita` Korrettiva ta' Kordin <u>mill-4 ta' Jannar 2011 sal-31 ta' Lulju 2013</u>. Lanqas ma huwa kontestat li l-Avukat Ġenerali dam sa Diċembru 2013 biex ħareġ l-Att tal-Akkuża. Għalhekk, skont l-Artikolu 575(5)(6)(a)(iii) tal-Kodiċi Kriminali, l-appellant kien eliġibbli għall-ħelsien mill-arrest minn Awwissu 2012. Itennu iżda li skont l-Artikolu 582 tal-Kap. 9, il-ħelsien mill-arrest seta' jingħata biss <u>fuq talba tar-rikorrent</u> iżda huwa ma għamel l-ebda talba f'dan is-sens bejn it-12 ta' Settembru 2011 u d-29 ta' Lulju 2013.

14. Dwar dan il-ilment, l-Ewwel Qorti kkunsidrat is-segwenti:

"Dwar f'hiex tikkonsisti dina l-presunzjoni tal-innocenza, l-Qorti tirreferi ghal kaz Yassar Hussein, §§ 19 fejn il-principji generali rilevanti gew elenkati:

> *"... the presumption of innocence enshrined in Article 6 § 2 is one of the elements of a fair criminal trial required by Article 6 § 1. It will be violated if a statement of a public official concerning a person charged with a criminal offence reflects an opinion that he is guilty unless he has been proved so according to law. It suffices, even in the absence of any formal finding, that there is some reasoning to suggest that the official regards that person as guilty (see Daktaras v. Lithuania, no. 42095/98, § 41, ECHR 2000-X, and A.L. v. Germany, no. 72758/01, § 31, 28 April 2005). Whether a statement of a public official is in breach of the principle of the presumption of innocence must be determined in the context of the particular circumstances in which the impugned statement was made (see Daktaras, cited above, § 43). The provision applies even where the substantive criminal proceedings have ended, provided that there is a sufficient nexus between the criminal proceedings and the events in issue (see Sekanina v. Austria, 25 August 1993, § 22, Series A no. 266-A). In such circumstances, the question is whether the trial judge relied on suspicions as to the applicant's innocence after the applicant had been acquitted (ibid., § 30; see also Moody v. the United Kingdom, no. 22613/93, Commission's report of 16 October 1996, unpublished, and D.F. v. the United Kingdom, no. 22401/93, Commission decision of 24 October 1995, unreported, which both concerned Practice Directions on the making of defendants' costs orders).*

"Fil-kaz in ezami mill-atti jirrizulta li mkien f'dawk il-proceduri ma saret xi dikjarazzjoni li r-rikorrent kien hati tal-akkuzi migjuba kontrih.

"Il-fatt li l-Qorti cahdet it-talbiet tar-rikorrent ghal ghoti tal-liberta provvisorja diversi drabi ma jfissirx li l-Qorti kisret id-dritt tal-akkuzat ghal presunzjoni tal-innocenza. Kif gie deciz fil-kaz Hauschildt vs Denmark:

> *"The mere fact that a trial judge or an appeal judge has also made pre-trial decisions in the case, including those concerning detention on remand, cannot be held as in itself justifying fears as to his impartiality.*

"Kwantu ghal fatt li r-rikorrenti nghata bail meta kienu ghaddew l-ghoxrin xahar previst mill-Kodici Kriminali l-Qorti tirreferi ghas-sentenza tal-Qorti ta` Strasbourg tat-28 ta` Gunju 2006 fil-kawza Kubicz vs Poland fejn inghad hekk:

> *"The question whether a period of detention is reasonable cannot be assessed in the abstract but must be considered in each case according to its special features. Continued detention can be justified in a given case only if there are specific indications of a genuine requirement of public interest which, notwithstanding the presumption of innocence, outweighs the rule of respect for individual liberty laid down in Article 5 of the Convention.*

"Fil-kaz Mikalauskas vs Malta (Application no. 4458/10) il-Qorti Ewropeaa qalet hekk f'dan ir-rigward:

> *"1. According to the Court's case-law, the presumption under Article 5 is in favour of release (see Bykov v. Russia (GC), no. 4378/02, § 61, 10 March 2009). It falls in the first place to the national judicial authorities to ensure that, in a given case, the pre-trial detention of an accused person does not exceed a reasonable time. To this end they must examine all the facts arguing for or against the existence of a genuine requirement of public interest justifying, with due regard to the principle of the presumption of innocence, a departure from the rule of respect for individual liberty and set them out in their decisions dismissing the applications for release*

"Fil-kaz inezami kien hemm ragunijiet validi ghaliex l-Avukat Generali kien qed jipponi t-talbiet tar-rikorrent ghal liberta' provvisorja, izda meta ghaddhew l-ghoxrin xahar, r-rikorrent kellu dritt li jinghata l-liberta provvisorja skond il-ligi. Izda r-rikorrent ma hax il-passi necessarji biex jitlob il-liberta provvisorja. Skond il-ligi l-Qorti ma setghetx min rajha takkordalu l-liberta provvisorja jekk mhux wara li jsir rikors ghal dak l-iskop. L-Art. 582(1) tal-Kodici Kriminali jipprovdi li:

> *"Il-Qorti ma tistax ex officio taghti l-helsien mill-arrest taht garanzija, meta dan il-helsien ma jitolbux l-imputat jew l-akkuzat.*

"Ghalkemm, kif gia deciz fis-sentenza preliminari ta' din il-Qorti, teknikament inkiser id-dritt tal-rikorrent ghal liberta provviorja taht l-Artikolu 5 billi kien ghadda z-zmien, izda dana ma jfissirx necessarjament li b'daqshekk kien inkiser ukoll id-dritt ghal presunzjoni tal-innocenza jew li r-rikorrent kien qed jigi dikjarat hati tal-akkuzi dedotti kontra tieghu. Ir-rikorrent ghandu igorr hafna mir-responsabilita ghal fatt li huwa ma harigx bil-bail. Hu baqa' inattiv u ma talabx lill-Qorti ghal bail meta ghaddew l-ghoxrin xahar. Ghalhekk ma kienx hemm ksur tal presunzjoni tal-innocenza tar-rikorrent.'

15. Fl-ewwel sentenza li ngħatat illum (appell numru 32/2015/1) din il-Qorti diġa` tat il-fehma tagħha dwar l-artikoli applikabbli tal-Kodiċi

Kriminali. Dak li huwa rilevanti fil-kuntest ta' dan l-aggravju huwa li kien hemm ksur tal-Artikolu 5(3) tal-Konvenzjoni meta r-rikorrent inżamm arrestat għal perjodu ta' kważi sena iktar mill-massimu ta' detenzjoni preventiva maħsuba fil-Kodiċi Kriminali. Stabbilit li r-rikorrent kellu l-fakolta` li jitlob il-ħelsien mill-arrest sa minn Awwissu 2012 u li l-prosekuzzjoni ma mxietx bid-diliġenza rikjesta meta ħalliet lill-appellant taħt kustodja preventiva għal 31 xahar, irid jiġi meqjus jekk il-11-il xahar ta' detenzjoni preventiva oltre l-għoxrin xahar prevvisti mil-liġi tammontax għal 'piena' u konsegwentement għall-ksur tal-preżunzjoni tal-innoċenza kif allegat mill-appellant.

16. L-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea jipprovdi kif ġej:

> *"(2) Kull min ikun akkużat b'reat kriminali għandu jiġi meqjus li jkun innoċenti sakemm ma jiġix pruvat ħati skont il-liġi."*

17. B'dan, il-Qorti Ewropea tifhem:

> *"'93. Article 6 § 2 safeguards the right to be "presumed innocent until proved guilty according to law". Viewed as a procedural guarantee in the context of a criminal trial itself, the presumption of innocence imposes requirements in respect of, inter alia, the burden of proof ... ; legal presumptions of fact and law ...; the privilege against self-incrimination ...; pre-trial publicity ...; and premature expressions, by the trial court or by other public officials, of a defendant's guilt ...' (Allen v. The United Kingdom, [GC] (Application no. 25424/09) 12 July 2013)"* (Enfasi tal-Qorti)

18. Il-Qorti hi għalhekk tal-fehma li s-sejbien ta' leżjoni taħt l-Artikolu 5(3) tal-Konvenzjoni <u>ma jġibx awtomatikament</u> miegħu l-leżjoni tal-Artikolu 6(2) tal-istess Konvenzjoni ukoll. Fiċ-ċirkostanzi odjerni, il-fatt li r-rikorrent appellant kellu d-dritt jinħeles mill-arrest qabel ma

effettivament ingħata l-ħelsien mill-arrest ma jistax jinftiehem li ġie leż id-dritt tiegħu li jiġi preżunt innoċenti ladarba fil-kuntest tal-ġuri li għad irid jaffaċċja, dan il-fatt m'hu se jkollu l-ebda riljev fuq l-preżunzjoni tal-innoċenza tiegħu. Ir-rikorrent kien u għadu preżunt innoċenti. M'hemm l-ebda dikjarazzjoni li hu ħati. Evidentement baqa' arrestat mhux għaliex il-Qorti kkunsidratu bħala ħati tal-akkużi iżda minħabba li ħadd ma nduna, inkluż ir-rikorrent, li kien għadda t-terminu statutorju kontemplat mil-liġi.

19. Inoltre, dwar l-allegazzjoni li l-perjodu ta' arrest preventiv ta' 31-il xahar jammonta għal piena, jiġi mtenni li kien ir-rikorrent <u>stess</u> li naqas milli jagħmel użu mid-dritt li tagħtu l-liġi sabiex jinħeles mill-arrest wara 20 xahar. Għalkemm il-prosekuzzjoni naqset meta baqgħet passiva wara li għadda dak il-perjodu, jibqa' il-fatt li <u>meta fid-29 ta' Lulju 2013 l-appellant talab il-ħelsien mill-arrest, il-prosekuzzjoni ma opponietx u l-Qorti laqgħet it-talba tiegħu</u>. Għalhekk m'huwiex il-każ li kien preżunt ħati kif allega.

20. Għalhekk, dan l-aggravju hu miċħud ukoll.

21. Permezz tat-tielet aggravju r-rikorrent jilmenta wkoll mill-fatt li l-Ewwel Qorti kkonkludiet illi kien hemm ksur tal-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni billi kien hemm dewmien biss għas-sentejn li fihom l-Avukat

Ġenerali dam biex iressaq l-Att ta' Akkuża filwaqt li kkonkludiet illi r-rikorrent ħa sitt snin "*biex jagħmel użu sħiħ mir-rimedji li tagħtih il-liġi*".

22. L-ilment tar-rikorrent fir-rikors promotur kien minħabba dewmien eċċessiv waqt il-kumpilazzjoni (ara l-ewwel paragrafu ta' fol. 4) u minħabba li kien miżmum arrestat matul dak il-perjodu. Illum ir-rikorrent qiegħed jilmenta minn dak li jirreferi għalih bħala dewmien ta' sitt snin minħabba dak li ddeskriva bħala deċiżjonijiet żbaljati u ħżiena fil-liġi li ħadet il-Qorti Kriminali (ara fol. 8 tar-rikors tal-appell). Ilment differenti minn dak tar-rikors promotur.

23. Jirriżulta li r-rikorrent kien tressaq b'arrest fl-4 ta' Jannar 2011 u l-att tal-akkuża ħareġ fis-16 ta' Diċembru 2013, ċioe` kważi tliet snin wara. Ir-rinviji mill-Avukat Ġenerali bdew fit-23 ta' Jannar 2012. Fis-seduta tad-29 ta' Ottubru 2013 l-uffiċjal prosekutur iddikjarat *".... b'mod defenittiv li m'għandhiex provi oħra xi tressaq".*

24. Il-konsiderazzjonijiet tal-Ewwel Qorti fuq dan l-ilment kienu s-segwenti:

> *"Illi sabiex jigi determinat jekk id-dewmien kienx dovut minhabba l-imgieba tal-partijiet jew minhabba xi nuqqas tal-awtorita gudikanti, iridi jigi ezaminat l-iter processwali kollu. Il-Qorti ezaminat il-process kriminali u minnu jirrizulta s-segwenti:*
>
> *"Il-komplessita tal-kaz*
>
> *"Ir-rikorrent kien gie akkuzat bir-reat ta' stupru, korruzzjoni ta' minorenni, sekwestru ta' persuna u attentat vjolenti ghall-pudur ta' bintu*

Antoinette Sultana. Fil-fehma ta' dina l-Qorti l-kawza penali ma kienitx tipprezenta xi komplessita partikolari; ma kienx hemm xi numru kbir ta' xhieda x'jittellghu u l-ligi hija cara.

"Is-sehem tal-awtoritajiet relevanti

"Illi jirrizulta li l-Prosekuzzjoni ghalqet il-provi taghha fi zmien sena mill-prezentata. Il-kawza bdiet fl-4 ta' Jannar 2011 u l-Prosekuzzjoni iddikjarat li kien hemm prima facie kaz fil-28/01/2011 u li ma kellhiex aktar provi fil-14 ta' Dicembru 2011.

"Meta l-Avukat Generali rceva l-atti u beda jitlob proprogi biex ikun jista jipprezenta l-Att ta'Akkuza. Hu beda jitlob proprogi fil-23/01/2012 u baqa' sejjer hekk sakemm l-att ta' akkuza gie pprezentat fil-16/12/2013. L-Avukat Generali dam sentejn biex jipprezenta l-att ta' akkuza wara li l-prosekuzzjoni ddikjarat li ma ghandhiex provi.

"L-imgieba ta' min iressaq l-ilment

"Fit-3 ta' Settembru 2013 ir-rikorrenti kien beda jilmenta dwar dewmin da parti tal-Avukat Generali biex johrog l-att ta' akkuza u fil-21/10/13 ipprezenta rikors biex issir referenza kostituzzjonali. Fil-16/12/2013 l-att ta' akkuza gie pprezentat mill-Avukat Generali u fil-11/02/2015 inghata sentenza fuq eccezzjonijiet preliminari u l-Qorti ddikjarat ukoll li l-ilmenti kostituzzjonali mressqa mir-rikorrent kienu frivoli u vessatorji. Fil-27/04/2015 ir-rikorrent ipprezenta rikors kostituzzjonali odjern li beda jinstemgha fit-30/06/2015. Ir-rikorrent talab lil Qorti Kriminali biex il-guri jigi differit sakemm tigi deciza l-kawza kostituzzjonali izda l-guri gie appuntat ghas-07/11/2016. Kienet saret talba biex il-guri jigi pospost u t-talba giet eventwalment milqugha. Fit-03/10/2018 inghatat decizjoni preliminari minn dina l-Qorti Kostituzzjonali li giet appellata mir-rikorrent u l-appell qieghed ghat-trattazzjoni. Il-kawza penali qeghda ukoll soggetta biex jinghata degriet.

"Illi mill-atti ghalhekk jirrizulta li ghalkemm l-att ta' akkuza gie pprezentat fil-21/10/2013 bl-agir tar-rikorrent illum il-guri ghadu ma nstemghax u sa issa diga ghaddew sitt snin.

"Skond il-kazistika tal-Qorti ta' Strasburgu "Only delays attributable to the state may justify a find of failure to comply with the 'reasonable time' requirement (Proszak vs Poland). An applicant in principle cannot have it held against him that he has made full use of the procedures available to him under domestic law to pursue his defence (Eckle vs Germany u Erkner and Hofauer vs Austria, § 68)). An applicant is not required actively to co-operate with the judicial authorites but nonetheless his conduct may be taken into account as an objective factor for which the Goverment is not responsible (Eckle vs Germany). Some time-wasting or dilatory conduct will not prevent a violation where it does not contribute substantially to the overall length of proceedings (Kudla vs Poland).

> *"Illi fil-kaz in ezami l-Qorti tirravvisa li kien hemm dewmien mhux ragjonevoli fir-rigward tas-sentejn li l-Avukat Generali dam biex iressaq l-att ta' akkuza. In kwantu ghal-proskuzzjoni dina mexxiet il-kaz bil-mod l-aktar spedit u ghalqet il-provi taghha fi zmien sena. Is-sitt snin li ha r-rikorrent biex ghamel uzu shih mir-rimedji li taghtih il-ligi mhux responsabbili ghalihom l-istat."*

25. Fir-rikors tal-appell ir-rikorrent ilmenta li sitt snin inħlew minħabba allegati deċiżjonijiet ħżiena tal-Qorti Kriminali u abbuż tal-proċess ġudizzjarju da parti tal-Avukat Ġenerali. Jisħaq li huwa aġixxa '*skont il-binarji korretti iżda ġie diraljat'.*

26. Il-Qorti tosserva kif għalkemm il-ġuri kien appuntat, ir-rikorrent talab li l-proċeduri kriminali jkunu differiti *sine die* pendenti l-eżitu tal-kawża kostituzzjonali. B'daqshekk il-Qorti m'hijiex tlum lir-rikorrent, iżda jibqa' l-fatt li hu stess ma riedx li jitkomplew il-proċeduri kriminali qabel tingħata sentenza finali fil-kawża kostituzzjonali. Jirriżulta li fl-4 ta' Ottubru 2017 il-Qorti Kriminali iddikjarat li kienet tal-fehma li għall-aħjar amministrazzjoni tal-ġustizzja, il-proċess kriminali għandu jistenna l-eżitu tal-kawża kostituzzjonali. Meta l-ewwel Qorti tat l-ewwel sentenza fit-30 ta' Ottubru 2018 u l-Avukat Ġenerali talab li l-ġuri jerġa' jkun appuntat, ir-rikorrent oġġezzjona. Fatt li jikkonferma kemm ir-rikorrent ried li f'dak l-istadju ma jsirx il-ġuri. Saħansitra kien hemm okkażjoni wkoll fejn ġie sospiż is-smigħ tal-ġuri minħabba li kien ixxandar xi tagħrif dwar il-każ. Għalhekk m'huwiex ġust li r-rikorrent jipponta subgħajh lejn dak li jiddeskrivi bħala żbalji tal-Qorti Kriminali u jsostni li inħlew sitt snin.

27. Ir-rikorrent għamel użu mir-rimedji li kienu jispettaw lilu u l-Qorti Kriminali iddeċidiet. Min-naħa l-oħra l-Avukat Ġenerali kellu kull dritt li jiddefendi l-każ tiegħu. Għalhekk, it-trapass ta' żmien fir-rigward jirriżulta ġustifikat u ma jistax jiġi mputat lill-intimati appellati sempliċement għaliex ir-rikorrent ma jaqbilx mad-deċiżjonijiet tal-Qorti Kriminali jew mal-pożizzjoni li assuma l-Avukat Ġenerali.

28. Għalhekk tiċħad l-aggravju.

29. Permezz tar-raba' aggravju r-rikorrent jilmenta mill-fatt li l-Ewwel Qorti sabet li ma kienx hemm ksur tad-dritt għall-protezzjoni minn trattament inuman u degradanti.

30. Wara li rreferiet għall-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea fir-rigward u x-xhieda in atti, l-Ewwel Qorti kkonkludiet li:-

> *" ... l-Awtoritajiet imxew fil-parametri tal-ligi u mal-ewwel irrikonoxxew li r-rikorrent ibghati minn diversi problemi medici u li ghandu bzonn kura kontinwa u fil-fatt din il-kura nghata, Ghalhekk il-Qorti ma ssibx li fil-kaz odjern sar xi agir li jista' jitqies bhala trattament inuman jew degradanti fil-konfront tar-rikorrent."*

31. L-appellant jilmenta iżda li dan ma kienx il-punt tiegħu. L-argument ewlieni tiegħu kien iżda li '*meta raġel isofri minn diversi forom ta' mard, jitħalla l-ħabs għal tant żmien, <u>bi ksur tal-liġi kriminali</u>, mifrud mill-familja*

tiegħu, ikun vittma ta' umiljazzjoni u telf ta' dinjita` u trattament inuman u degradanti.

32. Fir-rikors promutur l-ilment tar-rikorrent jaqra hekk:

> *"Ir-raba' ilment: trattament inuman u degradanti*
>
> *"Illi minkejja li "il-partijiet qed jaqblu li l-imputat huwa sofferenti rninn kundizzjoni kardijaka, diabete, pressjoni gholja u cholesterol gholi" (pagna 8 tal-process) u ghadda minn operazzjonijiet tal-qalb, il-Pulizija u l-Avukat Generali dejjem opponew il-helsien mill-arrest, u baqghu jirrezistu li huwa jinheles mill-arrest ghal 31 xahar, minn Jannar 2011 sa Settembru 2013.*
>
> *"B'hekk l-esponent kellu jsofri tbatija kbira fil-habs, waqt li d-drittijiet tieghu ma kienux qeghdin jigu rispettati. Fil-habs l-esponent ma setax jircievi t-trattament mediku li kien jehtieg u sahhtu marret lura. Dan jikkostitwixxi trattament inuman u degradanti bi vjolazzjoni tal-Art. 3 tal-Konvenzjoni Ewropea."* (Enfasi tal-Qorti)

33. Isegwi minn dan li l-Ewwel Qorti fehmet sew l-ilment tar-rikorrent, u ddeċidiet dwaru. L-ilment oriġinali tar-rikorrent hu bażat fuq l-allegazzjoni li għandu mard kroniku u li għall-perjodu ta' 31 xahar minn Jannar 2011 sa Settembru 2013 *"..... il-Pulizija u l-Avukat Ġenerali dejjem opponew il-ħelsien mill-arrest"*. Dak li allega r-rikorrent m'huwiex fattwalment korrett. Wara li skadew l-għoxrin xahar l-intimati qatt m'opponew għall-ħelsien tar-rikorrent taħt garanzija.

34. Għal dak li jikkonċerna kura medika li r-rikorrent irċieva fil-Faċilita` Korrettiva ta' Kordin, m'hemmx provi li ma ngħatax il-kura li kellu bżonn.

35. Kull persuna li tinsab il-ħabs taħt arrest preventiv u qed tikkontesta l-akkużi kontriha tista' targumenta li qed tiġi mifruda mill-familja tagħha, umiljata u mnezza' mid-dinjita` tagħha. Iżda l-Istat għandu l-obbligu iressaq persuni quddiem il-ġustizzja meta jkun hemm suspett raġjonevoli li kkommettew reat kriminali.

36. L-Artikolu 3 tal-Konvenzjoni Ewropea jipprovdi li:

> *"Ħadd ma għandu jkun assoġġettat għal tortura jew għal trattament jew piena inumana jew degradanti".*

37. L-awturi *Harris, O' Boyle & Warbrick* f' '*Law of the European Convention on Human Rights'*[1] jikkwotaw ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea li tgħid:

> *"Ill treatment 'must attain a minimum level of severity' if it is to amount to inhuman treatment contrary to Article 3. In particular, it must 'cause either actual bodily harm or intense physical or mental suffering'. Where relevant, the suffering caused must 'go beyond that inevitable element of suffering' that results from a 'given form of legitimate treatment or punishment."*

38. F'dan il-każ, il-Pulizija pproċediet bl-investigazzjoni tagħha fir-rigward tar-rikorrent abbażi ta' dak li irrapportat bintu. Wara li r-rikorrent innifsu għamel stqarrija, tressaq il-Qorti u mbagħad ittieħed il-Faċilità Korrettiva ta' Kordin. Hu minnu li għamel kemm-il darba talbiet sabiex jingħata l-ħelsien mill-arrest taħt garanzija. Pero` kull talba saret fi żmien meta kienu għadhom m'għaddewx l-20 xahar. Meta fid-29 ta' Lulju 2013

[1] Tieni edizzjoni, p. 75.

l-appellant talab li jingħata l-ħelsien mill-arrest, dik it-talba intlaqgħet minnufih.

39. M'hemm l-ebda prova li matul il-perjodu li r-rikorrent kien f'detenzjoni fil-Faċilita` Korrettiva ta' Kordin, kien qiegħed jinżamm f'kundizzjonijiet li ma jirrispettawx id-dinjita` tal-bniedem jew li l-kundizzjonijiet mediċi tiegħu ġew traskurati. Lanqas m'hemm prova li r-rikorrent ma ngħatax il-kura medika li kellu bżonn.

40. Għaldaqstant, l-aggravju hu miċħud.

41. Il-ħames aggravju tal-appellant hu dwar dik il-parti tas-sentenza li kkonkludiet li ma kienx hemm ksur tad-dritt għall-ħajja privata u għall-ħajja tal-familja.

42. L-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea jipprovdi li:-

> *"(1) Kulhadd ghandu d-dritt ghar-rispett tal-hajja privata tieghu u tal-familja tieghu, ta' daru u tal-korrispondenza tieghu.*
>
> *"(2) Ma ghandux ikun hemm indhil minn awtorita pubblika dwar l-ezercizziu ta' dan id-dritt hlief dak li jkun skont il-ligi u li jkun mehiieg f'socjeta demokratika fl-interessi tas-sigurta nazzjonali, sigurta pubblika jew il-gid ekonomiku tal-pajjiz, biex jigi evitat id-dizordni jew l-eghmil ta' delitti, ghall-protezzjoni tas-sahha jew tal-morali, jew ghall-protezzjoni tad-drittijiet u libertajiet ta' haddiehor."* (Enfasi tal-Qorti)

43. Id-deċiżjoni tal-prim'istanza f'dan ir-rigward hija s-segwenti:

> *"It-tieni paragrafu ta' dan l-artikolu jaghmel eccezzjonijiet fejn tali ndhil ma jitqiesx bi ksur tal-jedd ghall-hajja privata jew tal-familja ta' dak li*

jkun. L-artikolu 8 pero jitfa' fuq l-Istat id-dmir ta' azzjoni pozittiva biex jara li tabilhaqq ikun hemm harsien tal-jedd mahsub fl-artikolu 8. Ghalhekk mhux kull indhil huwa projbit sakemm ikun joqghod mal-ghanijiet mahsuba fl-artikolu 8(2) tal-Konvenzjoni u jkun indhil maghmul b'mod proporzjonat ma' dawk l-ghanijiet.

...

"Fil-kaz in ezami l-logotenent Elenio Galea, xehed li r-rikorrent kellu kemm contact kif ukoll non contact visits mal-familja. Non-contact visits isiru kuljum bejn it-Tnejn u l-Gimgha bejn 9.00am u 11.30am u bejn is-2.00pm u 3.30pm; fir-rigward ta' contact visits hemm tnejn fil-gimgha, pero l-hin irid jigi bbukkjat. Lir-rikorrent kienet tmur tarah il-mara, it-tifel u t-tifla tieghu. Hemm dokumenti li juru li l-contact visits li kienu jsiru b'mod regolari. Fil-kaz ta' non-contact visits, ikun hemm hgiega bejn il-prigunier u min qed izuru, fil-kaz ta' contact visists, dawn isiru f'sala u l-persuni ikunu fuq l-istess mejda. Ikun hemm ufficjali tal-habs jissorveljaw dak li jkun qed jigri.

"Marion Sultana, bint ir-rikorrent, xehdet li kienu jmorru jaraw lil daddy il-habs kuljum, mentri Maria Sultana, martu, tghid li kienu jaghmlu zmien li ma setghux jaraw lir-rikorrent il-habs ghax kien hemm oggezzjoni. Ir-rikorrent xehed li meta kien il-habs ghal bidu ma kienux hallewh jara lil tal-familja imbaghad beda jarahom fi granet mal-mejda u ohrajn mill-hgiega. Hu dam hdax il-xahar ma jara lit-tfal.

"Fuq dana l-punt is-Supretendent Louise Calleja ddikjarat (ara fol. 279) li r-rikorrenti gie arrestat u akkuzat talli abbuza sesswalment lil bintu. Ghalhekk sabiex ma jkunx hemm intralc tal-provi u ghal ahjar amministrazzjoni tal-gustizzja hi ma kinitx sabet oggezzjoni li l-mara tar-rikorrent u xi familjari ohra biss ikunu jistghu jzuruh gewwa l-Facilita Korrettiva ta' Kordin. Il-mara tar-rikorrent qatt ma talbitha biex taghtiha permess sabiex ir-rikorrenti ikun jista' jara lill-uliedu. Inotre rrilevat li dawn it-tip ta' permessi jigu awtorizzati mill-Qorti u mhux minnha.

"Fil-fehma tal-Qorti l-interferenza fil-hajja familjari tar-rikorrent kienet gustifikata taht it-tieni paragrafu tal-Artikolu 8. L-interferenza kienet ibbazata fuq il-ligi u kellha l-iskop legittimu li tara li ma jkunx hemm intralc tal-provi u tal-amministrazzjoni tal-gustizzja fejn f'dan il-kaz ir-rikorrenti hu akkuzat li abbuza sesswalment lil bintu stess. Kuntatti mal-familja kien hemm regolarment, kemm bil-contact kif ukoll bil-non-contact visits. Fir-rigward tal-fatt li r-rikorent dam xi xhur biex ikollu visits minn xi uliedu, r-raguni kienet minhabba li r-reat li bih ir-rikorrenti kien akkuzat jinvolvi allegat abbuz sesswali ta' wahda minn uliedu, u s-Supt. Calleja qalet ukoll li ma kinitx saret talba specifika ghal dak il-ghan.

"Ghalhekk fil-fehma tal-Qorti l-awtoritajiet ma naqsux milli jassistu lir-rikorrent in maintaining contact with his close family meta hu ghamel

> *xi zmien detenut fil-Facilita Korrettiva. Konsgwentement ma hemmx ksur tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni."*

44. Ir-rikorrent appellant jikkontendi hawn ukoll li l-Ewwel Qorti ma afferratx sewwa n-natura tal-ilment. Igħid li awtomatikament detenzjoni illegali ġġib vjolazzjoni tad-dritt għall-ħajja privata u għall-ħajja tal-familja, diment li jkun hemm firda mill-bqija tal-familja.

45. Ta' riljev għal din il-ilment huwa s-subinċiz (2) tal-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni 'l fuq ċitat li jgħid li '*Ma ghandux ikun hemm indhil minn awtorita pubblika dwar l-ezercizzju ta' dan id-dritt hlief dak li jkun skont il-ligi ...'.* Skont il-ġurisprudenza tal-QEDB:

> *"64. The Court reiterates that it has consistently held that the expression "in accordance with the law" requires firstly that the impugned measure should have a basis in domestic law, but also refers to the quality of the law in question, requiring that it be accessible to the persons concerned and formulated with sufficient precision to enable them – if need be, with appropriate advice – to foresee, to a degree that is reasonable in the circumstances, the consequences which a given action may entail.'* (*Ozdil and Others v. The Republic of Moldova, (Application no. 42305/18)* 11 June 2019)"

46. Jiġi mtenni li f'dan il-każ, il-Pulizija pproċediet abbażi ta' informazzjoni inkriminanti serja li ġiet maħlufa minn bint ir-rikorrent appellant stess liema allegazzjonijiet ġew minnu ammessi fi stqarrija li huwa ta lill-Pulizija. Qabel ma ħareġ l-Att tal-Akkuża kontrih, l-appellant qatt ma kkontesta l-istqarrija tiegħu. It-talbiet li għamel sabiex jingħata l-ħelsien mill-arrest u li ġew miċħuda, kienu saru kollha qabel skadew l-20 xahar.

47. Meta fid-29 ta' Lulju 2013 ippreżenta rikors b'talba sabiex jingħata l-ħelsien mill-arrest, dik it-talba intlaqgħet mingħajr ebda diffikulta`. M'hemmx dubju li kif għaddew l-20 xahar ma kien hemm xejn x'iżomm lir-rikorrent milli jippreżenta rikors ieħor għall-ħelsien taħt garanzija. L-argument tad-difensur tiegħu li sa dak iż-żmien kien qata' qalbu għaliex il-qorti ripetutament kienet ċaħditlu t-talba, m'huwiex konvinċenti meta tqis li skont il-liġi ordinarja f'dak l-istadju kellu bilfors jingħata l-ħelsien mill-arrest.

48. Din il-Qorti diġa` esprimiet ruħha fis-sens illi m'huwiex il-każ li fiċ-ċirkostanzi kien hemm ksur ta' disposizzjoni tal-Kodiċi Kriminali. Ir-rikorrent kellu jagħmel it-talba għall-ħelsien mill-arrest u effettivament, meta huwa ressaq rikors f'dak is-sens wara li kien għadda t-terminu prefiss, it-talba tiegħu ġiet milqugħa minnufih.

49. Min-naħa l-oħra l-Qorti hi tal-fehma li l-Istat għandu obbligazzjoni pożittiva li jiżgura li fl-istadju tal-*pre-trial*, persuna ma tibqax detenuta iktar mit-terminu stipulat fil-Kodiċi Kriminali. Għalkemm m'hemmx prova li r-rikorrent baqa' jinżamm f'detenzjoni minħabba *mala fede* tal-awtoritajiet, ir-raġunament tal-Qorti japplika wkoll fejn l-awtoritajiet jibqgħu passivi għal dak il-fatt.

50. Il-fatt jibqa' li matul dawk il-ħdax-il xahar ir-rikorrent kien f'detenzjoni meta suppost kien ingħata l-ħelsien mill-arrest. Dan wassal li għal dak il-perjodu ma kienx qiegħed jgħix mal-familja tiegħu u irrispettivament mill-fatt li xorta kien hemm xi forma ta' kuntatt.

51. Għaldaqstant, il-qQrti tikkonkludi li kien hemm ksur tal-artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-perjodu minn meta skada t-terminu ta' għoxrin xahar skont l-Art. 575(5) tal-Kodiċi Kriminali. Madankollu l-Qorti jidhrilha li dikjarazzjoni ta' ksur ta' jedd hi biżżejjed fiċ-ċirkostanzi u m'hijiex ser tiffissa kumpens għal dan il-ksur meta tikkunsidra li kull ma kellu jagħmel ir-rikorrent kien li jippreżenta rikors għall-ħelsien mill-arrest hekk kif skadew l-għoxrin xahar.

52. Is-sitt aggravju jirrigwarda l-ammont ta' kumpens likwidat mill-ewwel Qorti. L-appellant jilmenta li minkejja sejbien ta' ksur tal-Artikoli 5 u 6 tal-Konvenzjoni, l-Ewwel Qorti llikwidat il-kumpens fis-somma ta' €3,000 mingħajr l-ebda indikazzjoni ta' kif waslet għal din is-somma. Igħid li kieku huwa ġie rilaxxjat wara 20 xahar kien ikun jista' jaħdem imqar bil-paga minima nazzjonali.

53. Fl-ewwel lok, meta l-appellant ġie arrestat kien ilu ħames snin <u>ma jaħdimx u jirreġistra</u>. F'kull każ, il-proċeduri kriminali kontra r-rikorrent appellant għadhom iridu jinstemgħu. Għalhekk f'dan il-każ għad hemm

il-possibilta` li l-appellant jinsab ħati tal-akkużi dedotti kontrih. F'dik l-eventwalita`, skont l-Artikolu 22 tal-Kap. 9, kull perjodu ta' detenzjoni preventiva li huwa għamel titqies bħala parti miż-żmien ta' priġunerija jew detenzjoni taħt il-kundanna tiegħu.

54. Il-partijiet jaqblu li fil-każ tar-rikorrent japplika l-Artikolu 575(6)(a)(iii) tal-Kap. 9 li jikkonċerna reati li jġorru piena ta' priġunerija ta' disa' snin jew aktar. Ifisser dan li l-piena li potenzjalment jista' jiġi soġġett għaliha l-appellant jekk jinstab ħati tal-akkużi dedotti kontrih hija ferm itwal mill-31 xahar li dam f'arrest preventiv. Konsegwentement, jekk jinstab ħati, il-31 xahar sħaħ jitnaqqsu mill-piena u l-appellant ma huwa ser ikun għamel ebda perjodu ta' detenzjoni aktar minn dak li għalih jista' jiġi kkundannat.

55. Fiċ-ċirkostanzi, tenut kont tal-inċertezza dwar l-eżitu tal-proċeduri kriminali kontra l-appellant li f'dan l-istadju għadu qiegħed jistenna li jgħaddi minn ġuri, il-kumpens iffissat mill-Ewwel Qorti huwa wieħed raġjonevoli. Dan apparti l-fatt li ma kien hemm xejn x'iżomm lir-rikorrent milli hekk kif skadew l-għoxrin xahar, jippreżenta rikors għall-ġħoti tal-ħelsien mill-arrest b'garanzija u f'liema każ bil-liġi kien jingħatalu. Talba li għamel biss ħdax-il xahar wara.

L-Appell Inċidentali tal-intimati mid-deċiżjoni tat-30 ta' Ottubru 2019.

56. Permezz tal-ewwel aggravju l-intimati ma jaqblux mal-Ewwel Qorti li hemm leżjoni tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea minħabba dewmien irraġjonevoli fil-proċeduri kriminali u dan għaliex jekk kien hemm dewmien dan ma ġiex ikkawżat mill-Istat jew mill-Qorti iżda mir-rikorrent. L-intimati jikkontendu li '*minn imkien ma joħroġ li l-prosekuzzjoni kellha żmien sena biex tagħlaq il-provi u toħroġ l-att tal-akkuża.'* Jisħqu ukoll li kwalsiasi dewmien wara li nħareġ l-Att tal-Akkuża żgur mhux attribwibbli għal xi nuqqas da parti tal-prosekuzzjoni.

57. Dan l-aggravju huwa nfondat. Aktar 'il fuq f'din is-sentenza din il-Qorti diġa` trattat aggravju ieħor rigward id-dewmien tal-proċeduri kriminali. A skans ta' dilungar inutli, filwaqt li din il-Qorti tabbraċċa dak deċiż mill-Ewwel Qorti dwar dan l-ilment, ittenni biss li ma tirriżulta l-ebda raġuni valida li tiġġustifika l-fatt li l-Avukat Ġenerali dam sas-16 ta' Diċembru 2013 biex ħareġ l-Att tal-Akkuża meta l-prosekuzzjoni kienet ilha li għalqet il-provi tagħha fl-14 ta' Diċembru 2011, ossija <u>sentejn qabel</u> u minn hemm saru prorogi u rinviji biss sabiex jinstemgħu xi xhieda li setgħu faċilment ġew prodotti qabel. Il-kumplament tal-aggravju dwar d-dewmien wara s-16 ta' Diċembru 2013 huwa bla bażi inkwantu l-Ewwel Qorti ma sabet l-ebda ksur f'dak ir-rigward.

58. Dan l-aggravju huwa għalhekk miċħud.

59. It-tieni aggravju huwa li l-Ewwel Qorti ma setgħetx issib ksur tal-Artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea għaliex hemm appell inċidentali, u għalhekk fis-sentenza tat-30 ta' Ottubru 2019 l-ewwel Qorti ma setgħetx tiddeċiedi li seħħ ksur tal-Art. 5 tal-Konvenzjoni għaliex il-kwistjoni m'hijiex ġudikat.

60. Dan l-ilment hu llum eżawrit peress li l-appell inċidentali fir-rigward tal-ewwel sentenza tat-3 ta' Ottubru 2018 ġie deċiż illum, u miċħud għal dak li jirrigwarda l-Art. 5(3) tal-Konvenzjoni.

61. Għaldaqstant tiċħad ukoll dan l-aggravju.

Għal dawn il-motivi:-

i. Sa fejn kompatibbli ma' dak li ngħad hawn fuq tilqa' il-ħames aggravju u tiċħad il-kumplament tal-aggravji. Tvarja s-sentenza tal-qorti tal-ewwel grad tat-30 ta' Ottubru 2019 u tiddikjara li kien hemm ksur tal-Art. 8 tal-Konvenzjoni Ewropea bil-mod kif spjegat hawn fuq. Spejjeż jinqasmu in kwantu għal wieħed minn ħamsa (1/5) a karigu tal-appellati u erbgħa minn ħamsa (4/5) a karigu tal-appellant.

ii. Tiċħad l-appell inċidentali bl-ispejjeż kontra l-appellati.

iii. Għall-kumplament tikkonferma s-sentenza tal-ewwel Qorti.

Joseph R Micallef Aġent President	Tonio Mallia Imħallef	Anthony Ellul Imħallef

Deputat Reġistratur
gr